
THE MOTIVATION AND THE EMPATHY IN THE CONTEXT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND THEIR ROLE FOR THE FORMING OF QUALIFIED TEACHERS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Daniela Tomova

Department of Theory and Methodology of Physical Education, South-West University “Neofit Rilski”
danitomova@swu.bg

Yanko Rumenov

Department of Theory and Methodology of Physical Education, South-West University “Neofit Rilski”
qankor@swu.bg

Abstract: This paper presents a research project - "Social-emotional skills for a successful realization of the teacher". Its aim is revealing the level of social and emotional skills for the successful professional realization of teachers and other pedagogical specialists in the contemporary stage of the Bulgarian educational system development.

We present part of the areas competence results in the structure of the emotional intelligence and more specifically - motivation and empathy of the students engaged in the research all of them from "Physical education and sport" subject. The research contingent includes students of the same subject.

Methodology: A standardized test to measure the level of the five components of emotional intelligence - self-control, self-knowledge, motivation, empathy and social skills. The test consists of five modules. His authors are Robert Wood and Harry Tolly.

Results:

1. A dynamic of social intelligence components is observed motivation and empathy.
2. Students have increased the component “Empathy” from 62.7% in the first year their study up to 70.6% in the fourth year, which is an indicator of the learning process effectiveness for its formation.
3. In regard of the qualification of the future teachers, it is necessary to include in the curricula and the pedagogical specialties courses programs (practices, training) aimed at raising the level of social and emotional skills

Keywords: competences, social skills, students, formation

МОТИВАЦИЯТА И ЕМПАТИЯТА В КОНТЕКСТА НА ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ И РОЛЯТА ИМ ЗА ФОРМИРАНЕТО НА КВАЛИФИЦИРАНИ УЧИТЕЛИ ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ

Даниела Томова

Факултет по педагогика, ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград, danitomova@swu.bg,

Янко Руменов

Факултет по педагогика, ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград, qankor@swu.bg

Абстракт: В доклада представяме научно-изследователски проект „Социално-емоционалните умения за успешна реализация на учителя“. Изследването има за цел да разкрие равнището на социално-емоционалните умения за успешната професионална реализация на учителите и другите педагогически специалисти в съвременния етап от развитието на българската образователна система..

Ние анализираме част от резултатите на сферите на компетентност в структурата на емоционалната интелигентност и по-конкретно - мотивацията и емпатията от изследвани студенти, специалност „Физическо възпитание и спорт“.

Контингент на изследване са: студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“ от първи и четвърти курс

Методика: **Стандартизиран тест за измерване на нивото на пет компонента на емоционалната интелигентност:** самоконтрол, самопознание, мотивация, емпатия и социални умения. Тестът се състои от пет модула. Негови автори са Робърт Ууд и Хари Толи.

Резултати:

1. Наблюдава се динамика на компонентите на социалната интелигентност.мотивация и емпатия.

2. Студентите са увеличили компонента емпатията от 62,7% в първи курс на 70, 6% в четвърти курс, което е показател ефективността на учебния процес за формирането ѝ.

3. Във връзка с квалификацията на бъдещите учители е необходимовключването в учебните планове и програми на педагогическите специалности на учебни дисциплини (практикуми, тренинги), насочени към повишаване на равнището на социално-емоционалните умения.

Ключови думи: компетенции, социални умения, формиране

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Емоционалната интелигентност е в основата на изразяването на всички останали качества и компетентности на учителската професия.

Под **емоционална интелигентност (ЕИ)** се разбира способността или умението да се възприемат, оценяват и управляват собствените емоции, да се разграничават различните емоции и да се назовават и определят правилно, както и да се използва емоционалната информация, за да бъдат ръководени чрез това мисленето и поведението⁷²

Завършвайки своето образование като учители по физическо възпитание и спорт студентите получават теоретически, практико-методически знания, умения и компетентности, като част от професионалната им подготовка. Формирането и развиването на социални умения у бъдещите спортни педагози не е заложено в учебните планове. Изграждането на един завършен специалист е комплексен и многостранен процес. Формирането на социално-емоционални (т.нар меки) умения на учителя са част от този процес., компонент от емоционалната интелигентност, която е съвкупност от няколко съдържателни понятия.

За да се даде определение за **емоционална интелигентност** трябва да се вземат предвид пет сфери на компетентност, които определят нейната цялост:

- **самоконтрол** – умение за управление и контрол над собственото емоционално състояние;
- **самопознание** – познаване на собствените емоции и същността на собствената личност;
- **мотивация** - стремеж към постигане на целите си, чрез направляване на емоциите;
- **емпатия** – познаване и определяне на емоциите на другите;
- **социални умения** – влиянието върху околните и отношението към тях (Ууд, Р. & Толи, Х., 2007, с. 14⁷³).

В доклада ще се спрем на изследване на две сфери на емоционална интелигентност: мотивация и емпатия. И по-конкретно ще дискутираме получените резултати на студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт, като част от научноизследователски проект „Социално-емоционалните умения за успешна реализация на учителя“.

Мотивацията означава задоволяване на човешките желания и нужди. След като човек почувства, че си заслужава да прави нещо заради удоволствието, което му доставя, значи е мотивиран. (Маслоу & Джей: 2001 с. 45⁷⁴) Мотивите са движещи системообразуващи фактори на човешката дейност.

Мотивацията е важно качество в учителската професия. Всеки педагог трябва да бъде мотивиран към бъдещи постижения и непрекъснато да си поставя нови цели. Тя е важен компонент както за личностното, така и за професионалното израстване на даден човек.

Според Робърт Ууд и Хари Толи „мотивацията се отнася до силите, които зареждат с енергия и направляват нашето поведение, силите, които ни помагат да постигаме целите си. Това, за което говорим тук е самочувствието, енергията, решителността, упоритостта, ангажираността и оптимизмът“ (Ууд & Толи., 2007, с. 89).

В изследване мотивацията на студенти, бъдещи учители по физическо възпитание Д. Цонкова и Е. Бораджиева констатира, че при постъпване във висшето училище те са в еднаква степен мотивирани за постигане на успех в образователните дейности, докато в четвърти курс, повторното изследване показва тенденция към спадане на мотивацията. (Цонкова & Буруджиева: 2006, с.114⁷⁵)

Емпатията като компонента на емоционалната интелигентност е от особено значение за успешна реализация на бъдещите учители по физическо възпитание и спорт

⁷² Coleman, Andrew (2008). *A Dictionary of Psychology* (3 ed.). Oxford University Press

⁷³ Ууд, Р., Толи, Х. Професионални тестове за емоционалната интелигентност, Lokus, 2007

⁷⁴ Маслоу, А. Р. Джей: Създайте страхотен екип, Инфо Дар, София, 2001

⁷⁵ Цонкова, Д. Е. Бораджиева (2006) Динамика на мотивацията за постижение на студенти от специалност педагогика на обучението по физическо възпитание. С 112-128

М. Гитуни определя емпатията – тази възможност за съпреживяване емоциите на другия – като неразделна от осъзнаването на емоциите и формира другия стълб на емоционалната интелигентност. И накрая, овладяването на междуличностните отношения – т.е. умението за поддържане на добри отношения с другите – е последният елемент на понятието емоционална интелигентност, който предполага управление на емоциите на другите спрямо собствените мотивации и емоции” (Гитуни, М., 2003, с. 44⁷⁶).

Аспектите, които определят Робърт Ууд и Хари Толи за развитие на чувството за емпатия са (Ууд, & Толи, 2007, с. 119-127⁷⁷): „Емпатията не свършва с това, да можем да разчитаме чувствата на другите и да се опитваме да разберем тяхната позиция и мнение; то включва използването на тези прозрения по начин, полезен както за нас самите, така и за личностите, групите и организациите, с които сме свързани по определен начин”.

Емпатията се развива в непосредственото общуване и различните ситуации в учебния процес. Разбира се и ролята на преподавателите по различните учебни дисциплини е от значение, като личен пример.

4.МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕ

Инструментарий за емпирични измервания на сферите на компетентност е: Стандартизиран тест за измерване на нивото на пет компонента на ЕИ: самоконтрол, самопознание, мотивация, емпатия и социални умения.

Тестът се състои от пет модула. Общ брой на въпросите в теста е 30. Всеки модул съдържа по 6 въпроса.

Автори на теста: Робърт Ууд и Хари Толи.

Получените резултати се разпределят в три нива: високо ниско и средно.

В изследването участваха 38 студенти от първи и четвърти курс, специалност „Физическо възпитание и спорт“.

Анализ на получените резултати

4.1.За компонента мотивация в получените резултати в първи курс наблюдаваме високо равнище на мотивация 71, 4%; 9,5% от студентите показват ниско равнище и 19,5% средно равнище

Това според нас се дължи, на това, че студентите са избрали тази специалност и очакванията им за организацията, етапите и провеждането на обучението са високи. Резултатите от положените изпити и трудностите, с които се сблъскват в учебния процес, формирането на отношения с преподаватели и колеги влияят върху мотивацията им. В четвърти курс процентът на високо равнище на мотивация е по-нисък – 65,7%. Ниското равнище се увеличава на 12,6% и средното равнище 21,6%. Това показва тенденция на спадане на мотивацията.

Така получените резултати могат да се обяснят с видовете мотивация (вътрешна, външна и амотивация) според Deci & Ryan, 1991 (Герон & Мутафова: 2007, с.12⁷⁸) „Външната мотивация се проявява при дейности или поведение, насочени към получаване на резултати, които са външни по отношение на съответните дейности или поведение“. Те са свързани с целите при външната мотивация, които насочват дейността и поведението на индивида се определят от някои външни фактори.

Съвместната работа учител-ученик в реална среда е много интересна за студентите. Практическите часове дават възможност на бъдещите спортни педагози да се запознаят по-отблизо и за по-продължително време с работата на учителя и да приложат своите знания и умения в училище. Взаимодействията с учениците в реална среда след първи курс поставят студентите в различни ситуации, които са различни от идеалистичните представи на първокурсниците.

Демотивиращите фактори са свързани и оказват комплексно влияние върху личността. Според нас студентите се влияят от перспективата за започване на работа по специалността и професионална реализация, за която в четвърти курс са настроени по-прагматично в сравнение с очакванията в началото при започване на обучението.

4.2.За компонента емпатия

В първи курс наблюдаваме 65,7% високо равнище на емпатия у студентите, 12,7% ниско и 21,6% - средно

⁷⁶ Гитуни, М. Емоционалната интелигентност, 2003, изд. “Кибеа“

⁷⁷ Ууд, Р., Толи, Х. (2003) Професионални тестове за емоционалната интелигентност, Lokus, 2007

⁷⁸ Герон, Е. Ю.Мутафова. Мотивация при физическа дейност и спорта, част 2 София, 2007, Авигард Прима, с. 12

В четвърти курс се увеличава процентът на високо равнище на 70,6%, ниското се запазва на 12,6% и средното намалява на 16,6%

Тези резултати показват, че в процеса на обучение в продължение на четири години студентите, бъдещи спортни педагози развиват чувството на съпреживяване и поставяне на мястото на другия човек. Броят на практическите часове в училище по учебен план, общо 285, от които 30 хоспитиране, 135 текуща педагогическа практика и 120 преддипломна практика предоставят възможност на студентите, бъдещи учители по физическо възпитание да бъдат в работна среда и да общуват с учениците. Различните ситуации, с които трябва да се справят студентите по време на практическото обучение развива тяхната емоционална интелигентност и формира социални и комуникативни умения.

5.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Студентите първокурсници при постъпването си в университета изграждат представи за учебния процес преди да са запознати с практическата реализация. в училище. При навлизането в същността на професията на учителя по физическо възпитание и спорт се формират и някои отрицателни нагласи. Воденето на учебния процес и общуването с учениците формира нагласи за професията на учителя по физическо възпитание и спорт, които се различават от първоначалните очаквания.

„Човек се ражда със съответните органични потребности, но без каквато и да е социална мотивация и отношение. Мотивите на социалното поведение се зараждат, формират и развиват в процеса на дейността, обществото и възпитанието. Важна роля е условията на дейност и живот, взаимоотношенията между хората в контекста на социалната среда, процесите на учене, възпитание и самовъзпитание“ (Десев: 2000, с 200⁷⁹)

Тук е мястото да дискутираме ролята на преподавателите във Висшето училище за формиране на социални умения, емпатия и мотивация у студентите за успешна професионална реализация. Разбира се това е продължителен, комплексен процес и обхваща дейността на повече преподаватели.

Според теоретичните постановки мотивацията при човека се актуализира в поведение спрямо ситуацията, в която се намира или спрямо взаимоотношенията със заобикалящите хора и във връзка с гореизложеното можем да формулираме следните изводи:

1. Формирането на социалните .нар. меки умения да намерят място в учебните дисциплини във висшите училища.
2. Във връзка с квалификацията на бъдещите учители е необходимо включването в учебните планове и програми на педагогическите специалности на учебни дисциплини (практикуми, тренинги), насочени към повишаване на равнището на социално-емоционалните умения.
3. Факторите, от които зависи мотивацията за поведение е въпрос на самокритика, самооценка, които са свързани с израстването и възпитанието на отделната личност.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Герон, Е. Ю.Мутафова. Мотивация при физическа дейност и спорта, част 2 София, 2007, Авигард Прима, с. 12
- [2] Гитуни, М. (2003) Емоционалната интелигентност, изд. “Кибеа“
- [3] Десев, Л. Педагогическа психология, Аскони издат, София, 2000, с. 205
- [4] Маслоу(Маслоу, А. Р.Джей: Създайте страхотен екип, Инфо Дар, София, 2001
- [5] Ууд, Р., Толи, Х. (2003) Професионални тестове за емоционалната интелигентност, Lokus, 2007
- [6] Цонкова, Д. Е. Бораджиева (2006) Динамика на мотивацията за постижение на студенти от специалност педагогика на обучението по физическо възпитани. С 112-128

⁷⁹ Десев, Л. Педагогическа психология, Аскони издат, София, 2000, с. 205